

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Kainuun koulutusasiain neuvottelukunnan lausunto:

Koulutuspoliittisen selonteon visio ja tahtotila vastaavat suomalaisen koulutuksen arvolähtökohtia: tasavertaisia mahdollisuuksia opiskella koko Suomessa laadukkaasti varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, vapaassa sivistystyössä, toisella asteella ja korkeakouluissa.

Selonteko on hyvä pohja-asiakirja tulevien vuosien haasteiden hahmottamiseksi ja ratkaisemiseksi.

Koko koulutusketjuun vaikuttavana puutteena selonteossa on digitalisaation vauhdittaman väestön monipaikkaistumisen vaikutusarvion jättäminen tekemättä. Kun opiskelu irtoaa yhä enemmän paikkasidonnaisuudesta ja väestökisterin asuinpaikkatiedot eivät suurelta osalta vuotta vastaa todellisuutta niin se on huomioitava koulutussuunnittelussa ja resurssoinnissa.

Myös hyvinvointikysymykset nähdään liian kapeasti vain opiskeluhuoltopalveluina.

Resurssien riittämättömyys haastaa tasavertaisen ja laadukkaan koulutustarjonnan erityisesti alueilla, joissa väestö vähenee. Pidämme sinänsä oikeana selonteon lähtökohtaa luoda eri koulutusasteita ja -aloja ylittävää palvelutarjontaa ja yhteisiä osaamiskokonaisuuksia työelämän osaamistarpeisiin vastaamiseksi.

Ikäsidonnaisten menojen painopisteen muutos on kuitenkin väistämätöntä ja koulutusjärjestelmän on syytä varautua niukkuuden jakamiseen. Selonteossa on uusia ja tärkeitä avauksia, mutta luopumisosaamisen korostaminen jää liian vähälle.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selontekoluonnoksessa on jatkuva oppiminen vähäisellä huomiolla. Esimerkiksi avoimen korkeakouluväylän kehittäminen on jatkossa yhä tärkeämpi keino lisätä osaamista. Tutkintokoulutusten lisäpaikat eivät edesauta riittävästi väestön osaamistason nostoa. Tarvitaan nopeampia ja joustavampia toimenpiteitä.

Nykyinen tutkintorakenne ja kansallinen hakumenettely tukevat vanhoja rakenteita. Perinteisiä tutkintoja tarvitaan esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla, mutta tulevaisuudessa opiskelijat rakentavat osaamiskokonaisuutensa erittäin laajasta ja oppilaitossidonaisuudesta vapaasta kirjosta. Muutos on erittäin suuri ja vaati koulutuksen kehittämisresursseja.

On hyvä, että korkeakoulutuksen duaalijärjestelmän toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta tarkastellaan väestökehityksen ja digitaalisuuden rakenteille aiheuttamien muutospaineiden näkökulmasta. On tarpeen kehittää oppijakeskeisyyttä edistäviä rakenteita yli korkeakoulusektoreiden. Päällekkäisyyksiä ja tarpeettoman pitkiä koulutuspolkuja on purettava.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Koko koulutusketjun pohjana ovat laadukas varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus luomassa osaamista ja hyvinvointia yhdenvertaisesti jokaiselle lapselle ja nuorelle. Väestömuutos, epätasainen aluekehitys, osaavan työvoiman saatavuus ja kuntatalouden ongelmat vaikeuttavat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämistä. Hankerahoituksen osuus ei saa nousta liian suureksi.

Mikäli lainsäädännön kokonaisuudistus ei toteudu niin esiopetus tulisi sijoittaa osaksi varhaiskasvatustilaa. Se järjestetään jo nyt pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen toimintana päiväkodeissa tai kouluilla toimivissa päiväkodin ryhmissä.

Suurin osa esioppilaista tarvitsee myös täydentävää varhaiskasvatusta. Tarvitaan linjauksia siitä, meneekö varhaiskasvatus ja esiopetus koulumaisemmaksi vai ottaako perusopetus ilmiöoppimisen ja eheyttämisen sekä leikkisyyden enemmän toimintaansa.

Selonteon tavoitteet varhaiskasvatukseen osallistumisen lisäämisestä, lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamisesta, oppimistulosten kääntämisestä nousuun ja oppimiserojen kaventamisesta ovat hyviä.

Lasten varhaiskasvatus lähipalveluna tulisi kirjata velvoitteena lakiin. Varhaiskasvatusmaksujen pieneminen tulee korvata kunnille täysimääräisenä.

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen osalta avainkysymyksiä on ammattitaitoisten henkilöstön saatavuus, täydennyskoulutus, tutkintojen täydentäminen, monimuotokoulutus ja mahdollisuus kaksoiskelpoisuuteen. Alan koulutuksen saavutettavuuteen ei saa jäädä laajoja katvealueita kuten nyt tapahtuu.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toisen asteen koulutuksen merkitys on selonteossa tunnistettu ja sen rakenne nähdään vahvasti nuorten ja yleissivistävän koulutuksen näkökulmasta, mihin suuntaan uusi oppivelvollisuuslaki väistämättä ohjaa.

Kaikki tuki tulee antaa sille ideologiselle näkökulmalle, että umpiperiä ei koulutusketjussa saa synnyttää, vaan rakennamme aina jatkumoa koulutusketjulle. Jatkuvan oppimisen toteuttaminen jää ehkä kuitenkin vieläkin nuorten koulutusten jalkoihin.

Toisen asteen iso haaste on edelleen nivelvaihe koulutusjatkumossa. Perusopetuksesta voidaan päästää eteenpäin "armovitosella", mutta toisen asteen on turvattava kaikille korkeakoulukelpoisuus (YTO -aineet).

Toisaalta ammatillinen koulutus nähdään selonteossa aika suppeana kokonaisuutena. On muistettava, että 2/3 osaa opiskelijapohjasta on aikuisia ja jatkuvan oppimisen ajattelua tulisi pyrkiä rakentamaan. Ammatillisen koulutuksen reformilainsäädännön periaatteet eivät kulje selonteossa käsi kädessä.

Toisen asteen koulutuksen järjestäjäverkko on lukumääräisesti liian suuri ja pirstaleinen. Esimerkiksi valtionvarainministeriön seurantasiihteeristön raportti Kainuun hallintokokeilun päättymisestä 2013 kertoo, kuinka voimakkaasti supistuvien resurssien tilanteessa kyettiin saavuttamaan synergiaetuja, kehittämään ja turvaamaan opetuksen taso kokoamalla toisen asteen koulutus maakunnalliseksi.

Koulutuksen järjestämisen kokoaminen ei saa tarkoittaa koulutuksen keskittämistä tai saavutettavuuden heikentämistä, vaan saavutettavuutta tulee parantaa opetuksen kehittämisellä ja digitaalisuuden lisäämisellä.

Esimerkiksi 11.1.2021 julkaistussa ETLA-tutkimuksessa todetaan toisen asteen koulutuksen keskittämisen ja tarjonnan supistamisen vaikuttavan nuorten koulutuslavalintaan, tutkinnon suorittamistodennäköisyyteen ja nuorten sijoittumiseen työmarkkinoille, joten keskittämispäätöksiä tehtäessä tulee säästöjen sijaan miettiä vaikutusta nuorten koulutus- ja urapolkuihin.

Osalla nuorista peruskoulun päättyessä tieto- ja taitotaso ei ole riittävä toisen asteen ammatillisiin tai lukio-opintoihin. Jatkoaikaa oman tulevaisuuden suunnittelulle voi saada perusopetuksen lisäopetuksessa mm. oppivelvollisuuden jatkamiseen tarkoitetuilla kansanopistojen vapaan sivistystyön linjoilla.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Kun koulutuspoliittisessa selonteossa korostetaan koulutukseen saavutettavuutta niin selontekoon tulisi kirjata linjaus, että jokaisessa yliopisto- ja yliopistokeskus-maakunnassa tulee olla pysyvää yliopistokoulutusta. Tämä ei vaadi uusien yliopistojen perustamista, vaan pysyviä opintomahdollisuuksia yliopistokeskusten yhteyteen.

Nykyisessä koulutusrakenteessa on päällekkäisyyksiä. Esimerkiksi toisen asteen erikoisammattitutkintoja hyödynnetään vain harvoin ammattikorkeakoulutasolla. Toisaalta ammattikorkeakoulujen edellytetään rakentavan koulutussisältöjä, mm. erikoistumisopintoja verkostoissa, joilla ammattispesifiä osaamista kehitetään.

Jatkossa on merkityksellistä uudistaa ammattispesifisiä koulutuskokonaisuuksia niin, että koulutustaso ei ole määrittävä tekijä. Työelämä tarvitsee joustavia ja räätälöitäviä osaamiskokonaisuuksia, joihin voidaan yhdistää myös muiden ammatillisten tutkintojen, lukiokoulutuksen ja korkeakoulutuksen sisältöjä.

Selonteon linjaus yhteistyön lisäämisestä perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen ja korkeakoulujen välillä onkin kannatettavaa.

Tavoite, että puolet ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon 2030, on kunnianhimoinen, mutta ei välttämättä työvoimatarpeen näkökulmasta realistinen ja tavoitteet tulisi määrittää aluenäkökulmasta sujuvoittain siirtymää toisen asteen koulutuksesta korkeakouluihin.

Selkeä kehittämiskohde on ammattikorkeakoulujen ja tiedekorkeakoulujen yhteistyön lisääminen koulutussisältöjen avoimuudessa sekä tutkimusyhteistyö.

Korkeakoulutuksen osalta selonteossa tulee olla mukana myös täydennyskoulutuksen näkökulma ja nimenomaan ratkaisut tulevaisuuden osaamistarpeiden osalta. Työelämän aikaista osaamista tulee voida täydentää tarvelähtöisesti ja joustavasti, ei niinkään tutkintorakenteisiin sidottuina.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

--

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

-

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Ulkomaisten opiskelijoiden rekrytointi on jatkossa entistä tärkeämpää. Tavoite, että korkeakoulujen opiskelijoista vuonna 2030 ulkomaalaisia on 15 prosenttia, vaikuttaa realistiselta, mutta edellyttää parempaa ministeriöiden yhteistyötä mm. lupa-asioissa.

Lisäksi tarvitaan selkeät toimenpiteet, jotta valtaosa, vähintään 75 prosenttia, ulkomaalaisista valmistuneista työllistyisi Suomeen

.

Kun korkeakoulujen osalta keskustelua käydään ulkomaalaisten opiskelijoiden houkuttelemisesta, niin toisella asteen koulutuksen osalta puhutaan maahanmuuttajista.

Työvoimapula uhkaa aivan erityisesti toisen asteen koulutuksen omaavien perusammateissa ja näiden opiskelijoiden enemmistö on jo aikuisia. Heidät on arvostettava yhtä tärkeiksi kuin Suomeen tulevat korkeakouluopiskelijat.

Maahanmuuttajataustaisten oppijoiden opiskelutaitojen, yleissivistyksen sekä suomen kielen ja kulttuurin tuntemuksen puutteet vaikeuttavat heidän ammatillisia opintojaan ja integroitumistaan työelämään. Aikuisten perusopetus tarjoaa hyvän pohjan sekä kotoutumiseen että tietojen päivittämiseen toisen asteen opintojen ja työelämän vaatimuksiin riittäväksi.

**Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.
Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat**

Digitalisaatio ei tule vain osaksi koulutusjärjestelmää, vaan se tulee muokkaamaan koko yhteiskuntaa ja kaikkea ajattelua. Kun nyt ajattelemme joidenkin alueiden olevan reuna-alueita niin digitalisaation edetessä kaikki ovatkin keskellä.

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrätavoitteista on helppoa keskustella prosenttien avulla, mutta kun koulutuspoliittisen selonteon aikaperspektiivillä ryhdytään puhumaan alle 45 000 nuoren ikäluokasta, niin on puhuttava todellista määristä ja ammattijakaumista. Nykyisillä rakenteilla, palvelumalleilla ja ehkä myös saavutettavuudella kaikki olisi laskennallisesti koulutettava hoitoalalle 2040 vuoden tilanteessa.

Kokkonen Aila
Kainuun liitto - Kainuun koulutusasiain neuvottelukunta